

Sort Tərəvəzçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunda mənşəi müxtəlif regionlar olan Kardio sortu ilə Biryuçekutski-193 sortunun hibridləşdirilməsindən alınmışdır. 1997-ci ildən respublikada rayonlaşdırılmışdır. Ortayetişəndir, cücərtilərin əmələ gəlməsindən birinci yığıma qədər 46-50 gün, yay səpini şəraitində isə 40-45 gün keçir.

Meyvələri ovalvari, rəngi yaşılıdır, və böyükdür. Sort saxlanmaya yararlı, uzun müddət əmtəlik keyfiyyətini saxlayan unlu şəh xəstəliyinə və quraqlığa davamlı olub, yazda açıq sahədə, tonnel tipli plyonka örtüklü qurğuda və yay səpinində əkilmək üçün yararlıdır.

Sortun məhsuldarlığı hektardan 340-350 sentner olub, meyvə vermə müddətinin I ongünlüyündə isə hektardan 50-78 sentner məhsul verir.

Təzə halda istifadəyə, duza qoymağa və konservləşdirməyə yararlıdır.

Xiyar bitkisinin səpini 2-3 ildən artıq saxlanma müddəti olmayan və ən azı 95% cücərmə qabiliyyəti olan toxumlardan aparılmalıdır. Cücərdilmiş toxumlardan səpin aparılması daha məqsədəuyğundur. Bu halda cücərdilən toxumlar tez çıxış verir və bu da fəraş məhsulun əmələ gəlməsinə səbəb olur.

Bir hektara səpin norması 4-8 kq-dır. Xiyar toxumu 3-4 sm dərinliyə, nisbətən quraqlıq yerdə isə 5,0 sm dərinliyə basdırılmalıdır. Azəri sortu ortayetişən olduğu üçün bircərgəlidə səpin sxemi bitkilər arasında 70sm, iki cərgəli səpin sxeminə isə 140x70sm olmalıdır.

Səpinə qulluq işləri cərgəaralarının kultivasiyasından, cücərtilərin

seyrədilməsindən dıblərinin yumşaldılmasından, gübrələnməsindən və suvarılmasından ibarətdir.

Azəri sortunun səpini aprel ayının axırlarında və ya may ayının əvvəllərində aparılmalıdır.

Xiyar bitkisinin kök sistemi çox qısa mil kökdən və çox şaxələnən, əsasən torpağın 8-20 sm-lik üst hissəsində yerləşən yan köklərdən ibarətdir. Gövdəsi lian tipli şaxələnən, beşüzlü qabırğalı və tüklüdür. Yarpaqlar saplaqlı, zəif beş pəncəli tüklü saplağın birləşmə yeri kəsikdir. Onlar formaca ürəkvari və küncüklü ürəkvaridir. Xiyar bircinsli, enfomofil yolla tozlanan bitkidir. Çiçəkləri erkək, dişli tipli və hermofrodit olmaqla, bitki üzərində onların nisbəti müxtəlif cinsiyyət tiplərində müxtəlif olur. Çiçək tacı 5 ləçəkdən ibarətdir və onlar yarıya qədər bitkisidir. Erkək çiçəklərdə 5 erkəkçik vardır və onların dördü cüt-cüt birləşmiş olur.

Xiyarın meyvəsi yabançı giləmeyvəlidir. Bioloji yetişkənlik fazasında olan meyvələr, texniki yetişkənlik fazasında olan meyvələrdən 1,5-2,0 dəfə iri olur.

Xiyar istiliyə tələbkardır. Bitkilərin boy və inkişafı üçün optimal temperatur 22-28°C hesab edilir. Torpağın və havanın rütubətli olmasına çox tələbkardır. O, az işıq tələb edir və qısa gün bitkisidir. Yaxşı havalandırılan, humusla zəngin torpaqları çox sevir. Üzvi gübrələrə tələbkardır.

Xiyar üçün ən yaxşı sələf bitkiləri çoxillik otlar, tərəvəz noxudu, faraş kartof, soğan, tezyetişən kələm və pomidordur.

Xiyar bitkisi carpaz tozlanan bitkidir. O, əsasən arı və digər həşəratlarla tozlanır.

Sortların tozlanıb qarışmaması üçün onlar arasında təcrid məsafəsi 1000-2000m olmalıdır ki, toxumçuluq işində bu çox vacib amildir. Toxum istehsalı işində də aqrotexniki qulluq əmtəlik məhsul istehsalında olduğu kimidir. Elit toxum əldə etmək üçün bitki bioloji əlamətlərinə görə: tezyetişkənlik, məhsuldarlıq, xəstəliklərə qarşı davamlılıq və s.. seçilməlidir.

Səpin üçün sağlam toxumlardan istifadə edilməlidir. Belə toxumlarından alınmış bitkilər normal inkişaf edirlər. Onların xəstəlik və zərərvericilərə davamlılığı artır. Yaxşı olar ki, 2-3 illik toxumlardan istifadə edilsin. Xiyar toxumunun səpin norması

hektara 4-6 kq-dır. Xəstəliyə və zərərvericilərə qarşı profilaktik tədbir olaraq toxumlar 0,2%-li TMTD məhlulunda isladılır. Bunun üçün 20 q TMTD preparatı 10 litr suda həll edilir. Sonra toxumların məhlulda isladılması üçün onlar tənzifdən və ya sadə ağ parçadan hazırlanmış kisələrə yığılır və qaba tökülmüş məhlulun içərsinə salınır.

Məhlulda və kənarda saxlama müddəti 18 saat təşkil etməlidir. Bundan sonra toxumlar kisəciklərdən çıxarılır, bir-birindən asanlıqla qopana qədər qurudulur. Əgər toxumlar 18 saat müddətində cücərməyibsə, əlavə olaraq cücərti alınana qədər isladılır. Cücərti alındıqdan sonra toxum yuvalara səpilir.

Bir hektar əkilmiş xiyar bitkisi sahəsindən 5-8 sentner, 1 ton xiyar məhsulundan isə 20-25 kq toxum istehsal etmək olar. Bir xiyar meyvəsində 200-400 ədəd toxum olur ki, onunda çəkisi 7-11q olur.

*Azərbaycan Respublikası
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
Tərəvəzçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu*

**Xiyarın
AZƏRİ
sortu**